

Innstilling fra arbeidsgruppen for 5.studieår

Høringsuttalelse fra Forskergruppen for EU/EØS-, konkurranse og markedsrett

Vi viser til Innstillingen fra arbeidsgruppen for 5. studieår datert 15. februar 2021, og tillater oss å komme med følgende kommentarer og innspill:

Forskergruppen vil starte med å berømme arbeidsgruppen for det solide arbeidet som er nedlagt i innstillingen. Et kvalitetsløft for 5. studieår er påtrengt, og de fleste av tiltakene som er foreslått vil etter vår mening tvilløst være til fordel for både studentene og fakultetet. Forskergruppen stiller seg følgelig bak de aller fleste av arbeidsgruppens forslag, og særlig den foreslåtte økningen av undervisningsressurser som brukes på 5. studieår, samt den grunnleggende tanken om at metode bør tilpasses materielt fagfelt, og ikke vies et helt eget emne.

I det følgende nøyer Forskergruppen seg med å fokusere på enkelte punkter som vi mener kan virke noe mer problematiske med arbeidsgruppens innstilling. Disse knytter seg til spørsmålet om opprettelse av fordypningsfag, muligheten til å skrive masteroppgave på 60sp utenfor forskerlinjen og godkjenning av LLM-grader fullført i utlandet.

Fordypningslinjer og -emner

Forskergruppen er i utgangspunktet positive til selve idéen med fordypningslinjer, slik arbeidsgruppen skisserer. Samtidig er vi noe usikre på om det strengt tatt er nødvendig. Innføringen av bestemte linjer, som blir bestemmende for hvilket semester studentene må skrive masteroppgaven sin, vil også naturligvis gå kraftig på bekostning av studentenes valgfrihet.

En grunnleggende forutsetning for at innføringen av fordypningslinjene skal kunne fungere for de fagområdene som Forskergruppens medlemmer har ansvaret for, som i realiteten omfatter hele den institusjonelle og materielle EU-/EØS-retten, er at studentene i så fall skriver masteroppgaven på våren. Arbeidsgruppen har også foreslått dette, ved at masteroppgaver på linjen «Markedsrett» skrives på vårsemesteret.¹ For de som måtte ønske å skrive masteroppgave om institusjonelle/konstitusjonelle EU-/EØS-rettslige spørsmål spiller det kanskje ikke like stor rolle hvilket semester de skriver masteroppgaven sin. Disse kunne fint ha skrevet på høsten, da de må antas å ha alle de nødvendige forkunnskapene for å ta fatt på masteroppgaven etter å ha vært gjennom særlig NIRI, Rettsstat og menneskerettigheter og Rettshistorie og komparativ rett i løpet av 2. og 3. studieår. Men det vil være svært krevende for en student å skrive sin masteroppgave om et materielt EU-/EØS-rettslig tema på høstsemesteret, uten å ha tatt noen valgemenner på området først (enten hos oss, eller på utveksling).

Forskergruppen er ellers usikre på om opprettelsen av en/flere obligatoriske fordypningsemner er realiserbart, eller om det vil kunne gi noen særlige fordeler, for de emnene som gruppens medlemmer forvalter og underviser i. Et første spørsmål er naturligvis hvilke emner som i det hele tatt ville egnet seg for sammenslåing. Emnene som i dag tilbys er spredt på høst- (*EU & EEA Commercial Law, EU & EEA Public Procurement Law og Competition Law*) og vårsemesteret (*EU &*

¹ Forskergruppen antar at det ved et senere tidspunkt vil gis anledning til å utpensle innholdet i denne linjen nærmere, og forutsetter at gruppen vår blir trukket aktivt med i dette arbeidet før noen vedtak om tittel, innhold m.v. fattes mer formelt.

EEA State Aid Law og Privacy and Data Protection - GDPR).² I forbindelse med diskusjonene om opprettelse av en LLM-grad i EU-/EØS-rett vil de enkelte kursenes plassering også ha mye å si. Forutsatt at emnene videreføres etter reformen, har Forskergruppen diskutert om *EU & EEA Public Procurement* bør flyttes til vårsemesteret. Hovedsakelig fordi faget anses egnet (i noe tilpasset format) som valgemenne for 3. årsstudentene våre, samtidig som det da vil passe bedre inn i en tiltenkt LLM-grad. (Emnet vil naturligvis fortsatt være åpen for innreisende studenter samt våre egne 5. årsstudenter.) En grunnleggende utfordring med å slå sammen *EU & EEA Commercial Law og Competition Law* på høsten, og/eller *EU & EEA State Aid Law og EU & EEA Public Procurement Law* på våren, er at det er få direkte knyttetpunkter i pensum og undervisningen i disse fagene. Dersom emnene slås sammen vil prøvingen fortsatt måtte være todelt og segregert, slik at det neppe kan anses noen økonomiske fordeler med tanke på sensur, heller. Videre vil de fleste av underviserne i fagene trolig ha relativt dårlige forutsetninger for å kunne forelese om temaer som ikke knytter seg direkte til sine egne spesialfelt. Det er i det hele tatt derfor vanskelig for Forskergruppen å se hvilke fordeler en sammenslåing av enkelte av våre valgemenner til fordypningsfag på 20sp vil kunne medføre.

Et langt bedre alternativ etter vår mening hadde vært å åpne for at studenter som tar to EU-/EØS-valgemenner i løpet av høst- eller vårsemesteret får godkjent disse samlet som et fordypningsemne. Synergiene mellom emnene som Forskergruppen har ansvaret for er allerede søkt utnyttet gjennom nøye plassering av de enkelte kursene (høst/vår), parallell undervisning gjennom semesteret (*EU & EEA Commercial Law og Competition Law*) samt forelesninger der trådene mellom fagene samles. I lys av arbeidsgruppens forslag om å tilby studentene mer undervisning innenfor rammen av de enkelte 10 sp-emnene, som vi støtter fullt ut, vil den ønskede faglige fordypningen bedre kunne skje innenfor rammen av de kursene som allerede tilbys i dag som 10sp-fag. Dersom EU-/EØS-valgemenne fortsetter å tilbys som 10 sp-emner vil de også enklere kunne kombineres med andre fordypningsemner på 20 sp som blir opprettet.

Arbeidsgruppen foreslår videre at «*prøvingen av fordypningsemnene på 20 studiepoeng bør inneholde minst et lengre skriftlig arbeid med et format som forbereder studentene på JUS399 Masteroppgave. Så fremt antall studenter på et fordypningsemne gjør det praktisk gjennomførbart, er det ønskelig at studentene får hvert sitt tema for disse oppgavene, med etterfølgende presentasjoner for medstudenter og lærere i passe store grupper.*» Forskergruppen mener at dette ikke vil fremstå som praktisk gjennomførbart i de valgemenne som gruppens medlemmer leder og underviser i, uansett hvor mye ekstra undervisningsressurser som vies til 5. studieår i fremtiden. Kursene våre har allerede for mange studenter til at de emneansvarlige vil kunne evne å tildele hver student et eget tema for en slik «mini-master». Og dersom noen av valgemenne slås sammen til fordypningsfag, vil antall studenter være enda høyere. Dette utelukker naturligvis ikke andre lærings- og prøvingsgrep, som f.eks. større innslag av gruppearbeid og presentasjoner. Men er enda en grunn til at Forskergruppen ikke vil anbefale eller støtte opprettelsen av obligatoriske fordypningsemner basert på de eksisterende valgemenne som gruppens medlemmer forvalter.

JUS396 Masteroppgave (60 sp)

Synspunktene her er noe delte, men flere av Forskergruppens medlemmer ser ikke behovet for at Masteroppgave på 60 sp utenfor forskerlinjen fjernes, slik arbeidsgruppen foreslår. Det stilles allerede høye og strenge karakterkrav for opptak på forskerlinjen, som dermed er med på å sikre at de antatt beste forskerspirene får økt grad av innpass i fagmiljøet ved fakultetet og bedre oppfølging

² I tillegg finnes prosedyrekonkurransefagene – hvilket semester disse tilbys er imidlertid avhengig av hvilket semester konkurransene går. Som oftest er det snakk om høstsemesteret.

i forskergruppene samt et eget undervisningsopplegg. At studenter som ikke når opp rent karaktermessig for opptak på forskerlinjen ikke skal kunne velge å skrive stor masteroppgave virker i overkant elitistisk. Muligheten for å skrive stor masteroppgave bør være åpen for alle studentene våre. Det er såpass få kandidater som ønsker å skrive stor masteroppgave utenfor forskerlinjen hvert år at det neppe kan være særlige økonomiske argumenter som taler for å fjerne dette alternativet. Det er heller ikke opplagt at kandidater som ikke oppnår de aller beste karakterene i løpet av studiegangen frem til 5. studieår ikke kan bli gode forskere. Karaktergrunnlaget baserer seg nesten utelukkende på resultater fra skoleeksamen. Der noen takler skoleeksamen best, vil naturligvis muligheten til å forske og skrive på et større vitenskapelig arbeid være et format som gir enkelte av studentene våre bedre anledning til å skinne. Det kan heller ikke anses som rimelig å påkrevne at en student uten B-snitt, som ønsker å skrive masteroppgave om et tema som i omfang krever stor master, må skjære ned temaet sitt til 30 sp, bare fordi studenten ikke vil bli tatt opp på forskerlinjen. Dersom muligheten til å skrive stor masteroppgave kun forbeholdes studentene med de beste karakterene vil det også kunne oppfattes som et uheldig signal fra fakultetet om at karakterer faktisk betyr alt, ved å begrense mulighetene studentene har allerede i løpet av studiegangen.

Godkjenning av masteroppgaver som inngår i LLM-grad

Arbeidsgruppen foreslår å endre praksisen med godkjenning av LLM-grader utført ved andre læringsinstitusjoner som 5. studieår hos oss. Hovedgrunnen til dette synes å være «fordi de færreste LLM-programmer hos våre partneruniversiteter tilbyr en masteroppgave av samme omfang som vår».

For å godkjenne at en masteroppgave eller lignende oppgave skrevet ved en annen institusjon inngår i graden hos oss, foreslår arbeidsgruppen at masteroppgaven skal være i samme størrelse som vår egen (30 sp), at studenten må ha vært gjennom noe som tilsvarer den nye opplæringsdelen, at masteroppgaven ikke er prøvingsform i et annet emne, og at masteroppgaven er én samlet tekst, ikke en samling mindre arbeider med kappe. Arbeidsgruppen mener videre at det ikke skal oppstilles noe unntak for studenter som tar en LLM-grad ved en utenlandsk institusjon. Det foreslås derfor at det innføres et tilleggskrav om at studenter som fullfører en LLM-grad med en masteroppgave som ikke oppfyller overnevnte vilkår, også må skrive en 30 sp Masteroppgave ved UiB på sin retur fra utlandet.

Forskergruppen er enig med arbeidsgruppen *mer generelt* i at det bør stilles noe strengere faglige krav til godkjenning av masteroppgave skrevet ved annen institusjon enn i dag. Studentene bør ikke få mulighet til å omgå kravene som vil stilles for masteroppgaver skrevet hos oss ved å skrive masteroppgaven ved UiO, UiT eller en utenlandsk institusjon.

Flere av Forskergruppens medlemmer er likevel av den oppfatning at godkjenning av en masteroppgave skrevet som *frittstående emne* ved annen institusjon (typisk under utveksling ett semester i utlandet) ikke kan sammenlignes med situasjonen der det dreier seg om en masteroppgave skrevet ved annen institusjon som *inngår i et LLM-program*. Det bør gjøres unntak (eventuelt stilles andre vilkår) for sistnevnte. Grunnen til dette er ganske enkelt fordi deltagelse på et LLM-program, sett i sin helhet, bør anses som et fullverdig alternativ til faglig fordypning, på lik linje med 5. studieår hos oss.

Forskergruppen er enig i at en av hovedmålsettingene med reformen må være å få på plass et femte studieår som ligger på et *enda høyere faglig nivå enn de foregående studieårene*. Å fortsette praksisen med godkjenning av LLM-grader som 5. studieår vil ikke motvirke denne målsettingen. Å studere til en LLM-grad ved et utenlandsk læringssted vil tvilløst innebære en vesentlig faglig fordypning sett i forhold til det som studentene våre lærer på de første fire studieårene hos oss. De

fleste LLM-programmer innebærer 12 måneder med intens læring og skriving på et annet språk. De fleste tilbydere av slike programmer stiller som regel strenge og relativt høye karakterkrav for opptak, i tillegg til at søkerne må oppgi referanser og skrive et motivasjonsbrev. Studentene vil ofte måtte ta langt flere enkeltemner med langt flere undervisningstimer enn det som tilbys våre egne 5. årsstudenter i dag, og det som vil tilbys studentene våre (forutsatt at arbeidsgruppens innstilling vedtas) i fremtiden.

Forskergruppen er videre enig i at reformen skal innebære et mer generelt *kvalitetsløft for 5. studieår*, i forhold til hvordan dette året er lagt opp i dag. Det er dermed også forståelig at arbeidsgruppen gir uttrykk for et sterkt ønske om at studentene våre skal følge det nye, forbedrete opplegget for masteroppgaveskriving her hjemme hos oss. Vi er også enige med arbeidsgruppen i at tilstedeværelse på fakultetet vil kunne være avgjørende for å oppnå den ønskede heving av det faglige nivået og studentenes læringsutbytte, og at det derfor bør innføres betydelige elementer av obligatorisk oppmøte i opplæringsdelen. Men flere av Forskergruppens medlemmer mener at dette ikke bør gå på bekostning av de som ønsker å reise ut på 5. studieår for å ta en LLM-grad.

De strenge kravene som foreslås for godkjenning av masteroppgave skrevet som ledd i et LLM-program vil i realiteten aldri – eller i beste fall, meget sjeldent – kunne oppfylles, og vil strupe mulighetene for mange av studentene våre til å utveksle mer enn ett semester på 5. studieår. I praksis vil det neppe være mulig å få godkjent en LLM-masteroppgave, da de færreste institusjoner rundt omkring i verden tilbyr et like omfattende opplegg som arbeidsgruppen foreslår innført hos oss.

ECTS-poengene alene bør i alle fall ikke være avgjørende for om en masteroppgave som er skrevet som del av et LLM-program skal kunne godkjennes. Studenter som deltar på et LLM-program vil kanskje ikke måtte skrive en masteroppgave som gir like mange ECTS, men de aller fleste av LLM-masteroppgavene vil være av nokså lik omfang som en 30sp masteroppgave ved UiB.

Arbeidsgruppen viser her til et eksempel fra Universitetet i Amsterdam, der det gis 12 ECTS for en masteroppgave på 12.000-13.000 ord, og konkluderer med at «kravene til oppgavene virker å være temmelig tilsvarende de oppgavene våre studenter skriver, både i omfang og innhold». Videre vil antallet ECTS som oppgis for de enkelte fagene, inkludert for masteroppgaveskriving, ofte si ganske lite om hvor mye arbeid og undervisning som inngår i de enkelte emnene. Som regel er disse vesentlig høyere enn i fag med tilsvarende ECTS hos oss. Og selv der hvor masteroppgaven i en LLM-grad eventuelt er av noe mindre omfang, med tanke på både ordgrense og studiepoeng, vil de «frigjorte» ECTS naturligvis benyttes på annet vis på LLM-programmet – ved at studenten må ta flere andre ferdypningsemner. Studentene slipper ikke unna ved å ta en LLM-grad. Tvert imot må de nok belage seg på å måtte jobbe minst like hardt og noe lengre, og ta langt flere prøver, enn de som tar (og i fremtiden vil ta nye) 5. studieår hos oss.

Arbeidsgruppens forslag om at det ikke gjøres unntak, eller stilles andre krav, for masteroppgaver skrevet som del av en LLM-grad, må også sees i sammenheng med forslaget om å innføre et absolutt krav til utvekslingslengde i løpet av studietiden: «*For studenter som reiser på utveksling både på tredje og femte studieår bør det klargjøres at samlet innpass av emner tatt under utveksling ikke kan overstige 60 studiepoeng.*» Dette synes å innebære at studenter som har vært på utveksling ett semester på 3. studieår vil være helt avskåret fra muligheten til utveksling i et helt år på 5. studieår, og følgelig også fra å kunne ta en LLM-grad i utlandet som 5 studieår. Flere av Forskergruppens medlemmer mener at dette i så fall er svært uheldig. Som arbeidsgruppen selv er inn på i innstillingen sin, er internasjonal studentmobilitet en viktig del av moderne universitetsutdannelse, og noe fakultetet bør oppfordre til heller enn å stramme inn.

Forskergruppen er ellers enige med arbeidsgruppen i at det ikke kan være grunn i seg selv til å gjøre unntak fra faglige krav at studentene også oppnår en annen grad. Samtidig synes arbeidsgruppen med sitt forslag å mene at læringsutbyttet som våre studenter får ved å fullføre en LLM-grad ikke vil være tilstrekkelig høyt sammenlignet med hvordan 5. studieår eventuelt vil se ut hos oss til at det bør kunne godkjennes i fremtiden. Flere av Forskergruppens medlemmer mener at dette gir et skjevt og feilaktig bilde av LLM-gradene. I mange tilfeller vil LLM-gradene tilby et langt bedre og mer omfattende tilbud enn etter både dagens opplegg hos oss og i det nye opplegget som arbeidsgruppen foreslår. Arbeidsmengden vil ofte være større, og LLM-gradene varer sjeldent kortere enn 12 måneder (kontra 10 måneder på 5. året hos oss). Studentene vil også i løpet av LLM-graden måtte ta en rekke flere emner/kurs som gir en vesentlig faglig fordypning utover de 30 sp som studentene kan ta hos oss før/etter de tar fatt på masteroppgaven.

Det kan nok ellers være mange og gode grunner til at enkelte av studentene våre ønsker (eller av økonomiske, personlige, familiære årsaker ikke har annet valg enn) å søke utveksling i ett sammenhengende år, istedenfor å foreta to separate utreiser på 3. og 5. studieår. En av disse grunnene kan naturligvis være fordi man ønsker å omgå kravene som eventuelt vil stilles til skriving av masteroppgave hos oss. All den tid deltagelse på et LLM-program må godkjennes av fakultetet på forhånd, og dermed sørger for at studentene følger et alternativt studieopplegg som både kvantitativt og kvalitativt gir studentene en vesentlig faglig fordypning, så deler ikke alle av Forskergruppens medlemmer arbeidsgruppens bekymring på dette punktet. Fakultetsadministrasjonen har gjort et formidabelt arbeid med internasjonalisering av studiet, og inngått en rekke LLM-avtaler med partnerinstitusjoner rundt omkring i verden. Dersom det ikke gjøres unntak for masteroppgaver skrevet som del av en sammenhengende LLM-grad er det fare for at disse avtalene vil bli lagt død. Dette vil ikke bare kunne være skadelig for fakultetets og UiBs renommé og samarbeidet med våre internasjonale partnere, men også ha en negativ påvirkning på både ut- og innvekslingstallene på sikt.

Arbeidsgruppens forslag bygger videre på en ganske klar forskjellsbehandling og en vesentlig innskrenkning av studentenes valgfrihet. Å kreve at en student som har fullført en LLM-grad med vesentlig faglig fordypning over (mer enn) et helt akademisk år skal ta et ekstra semester for å skrive en masteroppgave, reiser formentlig visse spørsmål knyttet til reglene om fullføring av Masterstudiet innen normert studietid. Videre vil studenter som pålegges å skrive en 30sp masteroppgave på sin retur også måtte bære de økonomiske kostnadene av et forlenget studieløp. Kostnadene forbundet med å måtte forlenge studiene med et halvt år vil i praksis kunne medføre at det store flertall av studentene vil føle seg tvunget til å velge bort utveksling på to semester på sitt siste studieår. Særlig ettersom forslaget til arbeidsgruppen forutsetter (og Forskergruppen er enige med arbeidsgruppen mer generelt på dette punktet) at studentene våre vil måtte ha fysisk tilstedeværelse i Bergen når de skriver masteroppgaven sin etter det nye opplegget.

Til slutt bør vel også nevnes de nylig foreslåtte endringene i gradsforskriften. Dersom disse vedtas, vil de mest sannsynlig kunne bidra til at konkurransesituasjonen mellom ulike tilbydere av rettsvitenskapelige studier skjerpes i fremtiden. Muligheten til å dra på utveksling og ta en LLM-grad og få denne godkjent som 5. studieår kan bidra til å gjøre fakultetet til et enda mer attraktivt valg for fremtidige studenter. Og kanskje til å velge bort UiB, dersom det ikke er mulig hos oss, og andre læringssteder har et slikt tilbud.

De fleste av Forskergruppens medlemmer mener derfor at det bør gjøres unntak for masteroppgaver skrevet som ledd i forhåndsgodkjente LLM-grader. Det nye opplegget rundt masteroppgaven hos oss bør fremstå som et rent tilbud, og et eksempel til etterfølgelse – ikke som et tvangsopplegg. Utfordringen ligger i å overbevise studentene om at det tilbudet de får på 5. studieår hos oss er

såpass mye bedre enn de kan få andre steder, at de burde velge dette fremfor å reise ut. Heller enn å utelukke utreisemuligheter og innskrenke valgfriheten, bør det derfor satses på å selge inn idéen overfor studentene om at tilbudet vårt faktisk er det beste på markedet.

På vegne av Forskergruppen,

Bergen, 23.04.2021

Professor Christian Franklin og Postdoktor Kristian Strømsnes
Ledere, Forskergruppen for EU/EØS-, konkurranse- og markedsrett